

Személy és vagyon elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása az 1950-es évek derekán Pest megyében

Investigation of Violent Crimes Against Persons and Property in Pest County in the Mid-1950s

ÖVEGES Kristóf¹

Bevezetés: A mai Pest megye területén végzett rendőri munka az 1950-es években sem jelentett könnyű feladatot. A kiterjedt földrajzi terület, a főváros közelsége és a bűnügyi fertőzöttség komoly erőpróba elé állította a még nagyrészt tapasztalatlan és fiatal állományt. Erről a munkáról szól a következő írás.

Célkitűzés: A mai Pest vármegye területén elkövetett személy elleni erőszakos és életellenes bűncselekmények nyomozásának bemutatása az 1950-es évek közepére fókuszálva.

Módszertan: Szakirodalmi adatok történeti szemléletű feldolgozása, elemzése.

Eredmények: Az 1950-ben történt megyerendezés után alakult ki a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság szervezete, amelynek illetékességi területe már megegyezett a jelenlegivel. A második világháború utáni bűnözési hullám lecsendesülésével és a rendőri állomány stabilizálásával megindulhatott a hatékonyabb és szakszerűbb bűnüldözés is. A képzési rendszer fejlesztésével a bűnügyi állomány is alkalmasabbá vált az ismeretlen tetteses ügyek gyors és szakszerű megoldására. A cikkben bemutatott néhány Pest megyei bűnügy nyomozásának tapasztalatai jól érzékeltetik az 1950-es évek bűnügyi munkásainak sikereit és kudarcait egyaránt. Együttal képet kapunk a korszak társadalmi viszonyairól, a mai szemmel szegényes infrastruktúrájáról és magáról a bűnözésről – mint társadalmi jelenségről.

Konklúzió: A személy elleni erőszakos bűncselekmények nyomozása társadalmi és politikai rendszerektől függetlenül kiemelt feladata a rendőrség

¹ Rendőr ezredes, egyetemi tanársegéd, Nemzeti Közsolgálati Egyetem Rendészettudományi Kar Rendészetelméleti és -történeti Tanszék, oveges.kristof@uni-nke.hu

bűnügyi szolgálatának. Így volt ez az 1950-es évek Pest megyei mindennapjaiban is. Ezt mutatja be az írás a sikereken és hibákon keresztül.

Kulcsszavak: rendészettudomány, rendészettörténet, rendőrség, biztonság

Introduction: Police work in what is now Pest County was no easy task even in the 1950s. The vast geographical area, the proximity to the capital, and the high crime rate posed a serious challenge to the largely inexperienced and young police force. The following article is about this work.

Objective: To present the investigation of violent and life-threatening crimes committed against individuals in the territory of present-day Pest County, with a focus on the mid-1950s.

Methodology: Historical analysis and interpretation of data from the literature.

Results: Following the reorganisation of counties in 1950, the Pest County Police Headquarters was established, with a jurisdiction that already corresponded to its current one. With the subsiding of the post-World War II crime wave and the stabilisation of the police force, more effective and professional law enforcement could begin. With the development of the training system, the criminal investigation staff also became better equipped to resolve cases involving unknown perpetrators quickly and professionally. The experiences from the investigation of several criminal cases in Pest County presented in this article clearly illustrate both the successes and failures of criminal investigators in the 1950s. At the same time, we gain insight into the social conditions of the era, its infrastructure – which seems meager by today's standards – and crime itself as a social phenomenon.

Conclusion: Regardless of social and political systems, investigating violent crimes against persons is a priority for the police criminal investigation department. This was also the case in everyday life in Pest County in the 1950s. This article examines this through the lens of both successes and failures.

Keywords: police science, police history, police, security

Bevezető

2025. december 15-én Dr. Dobos János-émléknapot szerveztek a Nemzeti Közszerzői Egyetem Rendészettudományi Karán. A konferencia méltóképpen állított emléket Dobos életének és munkásságának, és egyúttal találkozási lehetőséget biztosított a bűnügyi szolgálat és rendészettudomány aktív és nyugdíjas szaktekinetelyeinek. A jeles kriminális életrajzából tudjuk, hogy ő 18 évesen – az érettségit követően – rögtön jelentkezett rendőrnek, és 1953 augusztusától őrmesterként kezdte meg szolgálatát a BRFK IX. kerületi Rendőrkapitányságán. Az ambiciózus, jó eszű Dobost néhány hét múlva tisztis iskolába (a tisztis iskola ekkor a RAK volt), a Korvin Ottó Bűnügyi Szakiskolába vezényelték. Itt 1954-ben alhadnagyként végzett. Ezt követően hosszú és eredményes bűnügyi

rendőri karrier következett (MÁTYÁS 2025). De mi várt egy fiatal bűnügyesre az 1950-es évek derekán az irodában vagy kint a helyszíneken? Erre keressük a választ néhány fővárosi és Pest megyei bűnügy ismertetésén keresztül.

A mai Pest vármegye rendőri szervezete a második világháború után

A még 1945-ben is létező Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye az 1876-os megyerendezés során alakult ki, amikor Pest-Pilis-Solt vármegyével egyesítették az addig a Jászkun kerülethez tartozó Kiskunságot a Csongrád vármegyéhez csatolt Kiskundorozsma kivételével. A vármegye ebben a formában 74 éven keresztül képezte alkotóelemét hazánk közigazgatási térképének.

Pest-Pilis-Solt-Kiskun vármegye megszűnésére 1950-ben, a megyéket érintő utolsó átfogó közigazgatási rendezés során került sor, amikor – sok évtizedes szakmai és politikai vita végére pontot téve – területét két részre választották. A megye északi részéből alakult ki a mai Pest megye, déli részéből pedig – Bács-Bodrog vármegye Magyarországon maradt részével egyesítve – létrehozták Bács-Kiskun megyét. A szétválás után Pest megye 11 járásból (Aszód, Buda, Cegléd, Dabas, Gödöllő, Monor, Nagykáta, Ráckeve, Szentendre, Szob és Vác) és négy városból (Cegléd, Nagykőrös, Szentendre és Vác) állva kezdte meg önálló közigazgatási egységként való működését (DOBOS 1970).

A második világháború utolsó hónapjaiban a Horthy-rendszer államgépezete, államigazgatási rendje felbomlott, ami magával hozta a korábbi rendészeti igazgatási modell megszűnését is. 1945-ben felszámolták a csendőrséget, létrehozták a népi demokratikus rendőrséget, és nagy változások következtek be a rendészetet szabályozó jogi környezet tekintetében is. Ez természetesen nagy hatással volt a mai Pest vármegye területén élő állampolgárokra és a rendőrség nagyrészt újoncokból szerveződő állományára is.

A háború következtében a megye romokban állt, kifosztva, nyersanyag és élelmiszer nélkül. A karhatalmi szervek megsemmisültek, maradványaik szétszóródtak, a közbiztonság jelentősen meglazult. A békés termelő munka beindítása és az újjáépítés érdekében hozzá kellett fogni a közbiztonság megteremtéséhez, hogy a megye lakossága biztonságban érezze magát és nyugodt viszonyok között újra munkába állhasson (SZILÁGYI 1970).

1945–1949 között a mai Pest vármegye területén a rendőri munkát az 1945. augusztus 18-án létrehozott Észak-Pest Vármegyei Rendőr-főkapitányság látta el. Az illetékességi terület ebben az időben még szűkebb földrajzi területet jelölt, mivel a ceglédi és nagykőrösi városi kapitányságokat és az abonyi járási kapitányságot a kecskeméti székhelyű Dél-Pest Vármegyei Főkapitánysághoz sorolta a jogalkotó.

Még a megyerendszer reformja előtt, 1949 februárjában új belügyminiszteri rendelet jelent meg a rendőrség szervezetének megváltoztatása tárgyában. A 274.000/1949. B.M. számú rendelet alapján az ország területét rendőri szempontból kilenc kerületi rendőr-főkapitányságra osztották fel. Ennek alapján 1949. február 15-től Észak-pesti II. kerületi rendőr-főkapitányság néven, budapesti székhellyel hozták létre a mai Pest vármegye területét is lefedő főkapitánysági szervezetet. Illetékességi területe ekkor kibővült, ugyanis működési köre kiterjedt Észak-Pest, Komárom-Esztergom és Nógrád-Hont vármegyék

területére. Kádár János belügyminiszter a tényleges működést a 275.190/1949. IV. 1. b. B.M. számú rendelet kihirdetésével 1949. március 3-tól rendelte el (Sz. n. 1949).

1950. május 25-től a 15.400/1950. B.M. számú rendelet 1. §-a alapján a rendőri szervert ismét átnevezték. Új neve Pestmegyei II. kerületi rendőrfőkapitányság lett a korábbival megegyező területtel (Sz. n. 1950a).

Végül a megyerendszer reformját követően a rendőrség átfogó átszervezése sem maradhatott el. Az 5000/1950. B.M. számú rendelet 1. § (3) bekezdése alapján minden megyében a megye területére kiterjedő hatáskörrel megyei rendőrkapitányság létesült (Sz. n. 1950b). 1950. november 15-én tehát megalakult a ma is működő 20 megyei (fő)kapitányság, köztük a Pest megyei is.

Három évvel később az 1953-ban bekövetkezett politikai fordulat eredményeképpen az Államvédelmi Hatóságot a Belügyminisztérium szervezetébe olvasztották. A BM Kollégium 1953. augusztus 25-i határozata szerint Budapesten és a megyékben létre kellett hozni a BM egységes megyei főosztályait, az államvédelem, a rendőrség, a tűzrendészet, a légoltalom és a büntetés-végrehajtás szerveiből. Ennek következtében a megyei főkapitányságok és a budapesti rendőrség neve is megváltozott, így Pest megyében a BM Pest megyei Főosztály működött. A rendőrkapitányságok osztályszervezetben végezték tovább a munkájukat egészen 1956 végéig.

Ebben az írásban ennek a korszaknak a bűnügyeiből válogatunk Pest megyére fókuszálva.

A tápiószőlői postarablás – egy négyes sorozat második darabja

1953. október 9., november 10., december 4. és végül december 9. Kerek két hónap alatt négy fegyveres rablás Budapesten és Pest megyében; mindet ugyanaz a háromtagú bűnözői csoport követte el. Az elkövető három fiútestvér – a Kristály testvérek. A sorozat helyszíneit tekintve egy kakukktójas van – a Pest megyei Tápiószőlős a ceglédi osztály (rendőrkapitányság) illetékességi területén.

A Ceglédi Rendőrkapitányságon szolgálatot teljesítő rendőrök sosem voltak könnyű helyzetben, mivel a viszonylag nagy illetékességi területen a nagyobb várostól az apró tanyákig minden megtalálható. Ez a körülmény összetett látásmódot és jól összehangolt, tervszerű rendőri tevékenységet igényelt. A nehézségek ellenére a ceglédi rendőrök mindig jó színvonalon végezték a munkájukat, és így van ez most is. Az átlagosnál stabilabb vezetői és beosztotti állomány kiegyensúlyozott bűnügyi és közbiztonsági helyzetet tart fenn a vármegye keleti részén, az Alföld kapujában.

Tápiószőlős napjainkban 2800 fős Pest vármegyei település a ceglédi járás területén. A második világháborút követően 1947-ben Tápiószelének Halesz nevű határrészéből Tápióhalesz néven községet alapítottak. E nevet 1948-ban Tápiószőlőre változtatták. Az így önállósodott községben az 1950-es évek elején még csak 1100 fő körüli volt a lakosság szám. Az itt élő emberek alapvetően mezőgazdaságból, azon belül is szőlőtermesztésből éltek. A szőlő ugyan a település nevében és címerében is megjelenik, mára szinte teljesen megszűnt a szőlészeti tevékenység a területen. Az ötvenes évek elején működtetett begyűjtési rendszer Tápiószőlős községre is rótt beszolgáltatási kötelezettséget, amelyet jellemzően borszőlő beadásával kellett teljesíteni (Sz. n. 1953a). Aki nem helyi

mezőgazdaságból élt, az naponta ingázott a budapesti gyárak valamelyikébe köszönhetően a település jó vasúti összeköttetésének.

Szinte költői magaslatokba emelkedve idézte fel a *Népszava* az 1953. novemberi súlyos bűncselekményt.

„Szuroksötéttséggel borult az est Tápiószőlős községre. A máskor oly csendes, néptelen utcákon most sűrű csoportokba verődve különös, szokatlan eseményt tárgyaltak a falu felriadt, felzaklatott lakói. Néhány órával ezelőtt három ismeretlen, álarcot viselő fegyveres bandita megtámadta a posta alkalmazottait és elrabolta a napi bevételt, 15.000 forintot. A rablók neve és holléte még ismeretlen volt, de módszerüket már számon tartotta rendőrségünk” (Sz. n. 1953c).

A szüreti és betakarítási munkák már befejeződtek, amikor 1953. november 10-én, egy keddi napon Tápiószőlős postahivatalában délután negyed hatkor megjelent három ismeretlen álarcos fiatalember. Egyikük betörte a postahivatal kezelőablakát, majd pisztolyt fogtak a jelen lévő három postai alkalmazottra. Ezután a pulthoz lépve az íróasztalfiókból magukhoz vették a napi zárlat után leszámolt, közel 15 000 forint készpénzt, és elmenekültek. A Pest Megyei Főosztály bűnügyi szolgálatának nyomozócsoportja nagy erővel kezdte meg a forró nyomos intézkedések végrehajtását. A nyomozás a rablók érkezési és menekülési útjának megállapításával, tanúk felkutatásával indult meg. A felderítő munka tisztázta, hogy a tettesek, akik Tápiószőlős község vasútállomásán szálltak le a Budapest felől érkező vonatról, a mezőn át vezető földúton közelítették meg Tápiószőlős községet, és a bűncselekmény elkövetése után az esti köd leple alatt feltételezhetően erre is menekültek el. Több tanút is sikerült felkutatni, akiknek vallomása a tettesekről beszerzett személyleírásokat kellő részletességgel egészítette ki, mert a rablókat a rablást megelőző órákban a községben többen is álarc nélkül látták. Az általános személyleírási adatokon túl a tanúk jellegzetes ismertető jelekről tettek említést, amennyiben elmondták, hogy az egyik tettes hajában mesterséges hullámok vannak, a másik tettes arcára pedig feltűnően pattanásos. A helyszínen és annak környezetében végzett adatgyűjtés azt is tényként állapította meg, hogy a tettesek ugyan nem helyiek voltak, de feltételezhetően rendelkeztek valamilyen ottani kapcsolattal. Ellenkező esetben aligha tudták volna eredményes rablásuk színhelyéül ezt a községet kiválasztani, amely a fő közlekedési útvonalaktól, vasútállomástól viszonylag távolabb esik. Figyelembe kellett venni a nyomozás további taktikája szempontjából azt aényt is, hogy a tettesek közel 15 000 forint zsákmánnyal menekültek el, és az összeg hatása – ha egy ideig rejtegetik is – feltétlenül meg fog mutatkozni a tettesek életkörülményeiben (Sz. n. 1954a: 61). A kis összeg ne tévesszen meg senkit: a 15 000 forint ma közel 3 milliárd forintnak felel meg a magyar pénztárindexportál adatai szerint, 1953-ban természetesen még más értéke volt a magyar forintnak.

Már az első jelentések alapján feltételezhető volt, hogy az ismeretlen tettesek azonosak lehetnek egy korábbi budapesti rablás elkövetőivel. Ez a cselekmény egy hónappal korábban 1953. október 9-én 14.00 órakor történt a Budapest III. Máramarosi úton lévő közért (későbbi nevén Közért Vállalat, eredeti hivatalos nevén Községi Élelmiszerkereskedelmi Rt. – 1948. május 15-én alapított magyarországi élelmiszer-kiskereskedelmi vállalat, amely a rendszerváltásig működött) üzletben. A három elkövető arcát háromszögbe

hajtott zsebkendőből készült álarc fedte, kettő közülük pisztollyal, a harmadik pedig ujjnyi vastagságú vasrúddal volt felfegyverkezve. „Fel a kezekkel!” kiáltással léptek be a boltba, ahol ebben az időben már csak az alkalmazottak tartózkodtak. Az egyik álarcos támadó a pult mögött álló üzletvezetőt tartotta sakkban pisztolyával, a második a bolt női alkalmazottjára fogta rá a fegyvert, közben a harmadik álarcos – kezében tartva a vasbotot – az üzlet pénztárfülkéjéhez ment, és az ott ülő dolgozót a fülkéből kirántotta. A fenyegetés hatására az alkalmazottak átadták az üzlet aznapi bevételét, 2500 forintot. A rablás után közvetlenül érkező egyik vevő annyit látott csak, hogy a menekülő rablók elfutnak a helyszínről.

A két rablás elkövetőinek egyezését támasztotta alá az ismeretlen tettesek személyleírása, továbbá az elkövetésnél használt fegyver, valamint a végrehajtás módjának azonos-sága. A felderítés sikere érdekében a nyomozó szervek szoros együttműködést valósítottak meg, és a közértrablás ügyében dolgozó fővárosi nyomozók is bekapcsolódtak a Tápiószőlősen elkövetett rablás felderítésébe.

A nyomozók több verziót is felállítottak a nyomozás során, azonban a közel egy hónapos munka még nem hozott kézzelfogható eredményt.

A rablócsapat a zsákmányt gyorsan felélve újabb fegyveres rablást kísérelt meg, de ezúttal sikertelenül. 1953. december 4-én 17.30 órakor a Budapest II. Vadaskerti út 10. szám alatt levő postán az elkövetők pisztollyal törték be a kezelőablakot, és pisztolyukat a postahivatal vezetőjére fogva a hivatalban lévő pénz átadását követelték. A postahivatal vezetője nem engedelmeskedett a felszólításnak, segítségért kiáltozott, amire a támadók zsákmány nélkül elmenekültek.

A két budapesti és egy Pest megyei helyszínen végrehajtott adatgyűjtések alapján megállapítható volt, hogy a három fegyveres rablást ugyanaz a csoport hajtotta végre. Egyezett a háromfős elkövetés, a megadott személyleírások és a jellegzetes módszer is. A budapesti és Pest megyei bűnügyi nyomozók szoros együttműködésben a következő feladatokat határozták meg a tettesek gyors elfogása érdekében.

A terv első pontja alapján a fővárosban és Pest megyében, valamint országosan is felhívták a rendőri szervek figyelmét a bünszövetkezet garázdálkodásának megelőzésére. Utasították a rendőri szerveket a postahivatalok biztosítására, különösen a 17.00 órai pénztárazárás körüli időpontban. Hasonló megelőző intézkedés történt Budapesten a közértüzletek biztosítására is. A felderítő munka a nyomozócsoport kereteit meghaladó erők bevonásával folytatódott, felhasználva a sorozatos bűncselekmények során folyamatosan beszerzett összes adatot, de különösképpen a viszonylag pontos személyleírásokat, azt a tényt, hogy a tettesek fegyverekkel rendelkeznek, és a bűncselekmények együttes elkövetéséből feltételezhetően más alkalmakkor is hárman együtt mutatkozhatnak, és végül október és november havában nagyobb pénzüsszeggel rendelkeztek.

A rablások felderítésére tett intézkedések nem hozták meg a kívánt sikert, azonban csakhamar beigazolódott annak a feltevésnek a helyessége, hogy a kudarccal végződött Vadaskerti úti rablás után a bünszövetkezet ismét megkísérli egy hasonló bűncselekmény elkövetését.

A nyomozók helyesen gondolták – az újabb rablásra mindössze öt napot kellett várni. A rablócsapat ezúttal a Budapest XIII. Gyöngyösi úti postát választotta ki. 1953. december 9-én 17.00 órakor a már jól ismert taktikával a posta napi bevételét, a közel 60 000

forintot akarták elrabolni. Tervük azonban ezúttal sem sikerült. Hiába törték be a postai elválasztó fal ablakát, és hiába ugrott keresztül egyik tettes az elválasztó üvegfalon. A jelen lévő postai dolgozó nem veszítette el lélekjelenlétét, a támadók felé dobta a postahivatal petróleumlámpáját, kezével betörte az utcára nyíló ablakot, mire a tettenérés veszélyétől tartó rablók fejvesztetten elmenekültek, és kénytelenek voltak megelégedni az asztalon heverő 410 forint készpénz eltulajdonításával.

Az itt bevezetett nyomon üldözés már sikerre vezetett. A postairablás-kísérlet elkövetése után két órával az italboltokat pásztázó nyomozók az újpesti Népkert vendéglőből előállítottak három fiatalembert – a Kristály testvéreket –, akikre teljesen ráillett a tanúktól beszerzett pontos személyleírás. Az őrizetbe vett, majd letartóztatott elkövetők a cselekményeket kezdetben tagadták, később valamennyien beismerték azokat. A *Rendőrségi Szemle* 1954. januári számában az ügy sikeres megoldásának a bemutatásán túl annak negatív tanulságait is az olvasók elé tárták – a korra jellemző éles önkritika megfogalmazásával.

Az egyik jelentős rendőri hiba a körözési munkában megmutatkozó felületesség volt. Már az első két bűncselekmény után ártalmatlanná tehették volna a tetteseket, ha a Szolnok megyei főosztály jánoshidai őrsén figyelemmel kísérték volna a kiadott körözéseket. Kiderült ugyanis, hogy 1953 novemberében a tápiószőlősi balhé után a brigád a Szolnok megyei Jánoshidán újabb postarablást akart elkövetni, azonban az utolsó pillanatban meggondolták magukat. Nyomban ezután a jánoshidai határban kerékpáros rendőrök igazoltatták és rendelték be őket a jánoshidai rendőrőrsre. Az őrsön intézkedő rendőrök elszámoltatták őket, de a kiadott körözést nem ellenőrizték. Mivel terhelő adat nem volt, a személyeket szabadon engedték. Ha ez a hiba nincs, a következő két rablás már nem történhetett volna meg. A körözés ismeretében a személyes szabadságot korlátozó kényszerintézkedés bevezethető lett volna.

A második hiba a postai zárások idején elrendelt fokozott rendőri jelenlét elmulasztása volt. A XIII. kerületi osztály (rendőrkapitányság) nem tartotta be a vonatkozó utasítást. Így következhetett be, hogy a Gyöngyösi úti postahivatal 60 000 forint napi bevétellel éppen a kritikus zárási időpontban biztosítás nélkül maradt.

A korszakra jellemző, hogy a lakosság biztonságérzetét jelentős mértékben negatívan érintő bűncselekmény-sorozatból csak pár soros közlemény jelent meg a sajtóban. A részletekkel pedig egyáltalán nem kívánták terhelni a lakosság idegrendszerét. A *Népszava* 1953. december 12-én az alábbi rövid írást közölte *Elfogott postarablók* címmel:

„Bebrits Lajos közlekedés- és postaügyi miniszter csütörtökön megjutalmazta és előléptette özv. Erdélyi Kálmánét, a budapesti 29-es és özv. Marosi Ernőné, a budapesti 16-os postahivatal dolgozóját, mert bátor magatartásukkal egy-egy postarablást hiúsítottak meg munkahelyükön. A budapesti rendőrség elfogta Kristály István, Kristály József és Kristály Tibor büntetett előéletű egyéneket, akik az utóbbi időben fegyveresen, álarcosan KÖZÉRT- és postarablásokat követtek el. Ők kísérelték meg a budapesti 29-es és a budapesti 16-os postahivatal kirablását is. A tettesek teljes beismerő vallomást tettek” (Sz. n. 1953b).

Érdekesség, hogy 10 nappal később újra elővették a sztorit. A *Népszava* szerkesztőségében valószínűleg ekkor kapcsolhattak, hogy pozitív kicsengésű hírként nagyobb terjedelemben is érdemes lehet beszámolni az ügyről. A cím hangzatos: *Hősi helytállás a népvagyon*

védelmében. Hogyan hiúsította meg a fegyveres rablók támadását két bátor postamesternő (Sz. n. 1953c). Az írás a két postásnő és a rendőrség munkáját egyaránt méltatja. Bemutatja a két kiváló elvtársnő példás életét mind a munkában, mind a magánéletben. Az elkövetők személyiségi jogaival és az ártatlanság védelmének büntetőeljárás-jogi alapelveivel az 1950-es években nem sokat kellett bíbelődni. A cikkben a terheltek személyi körülményeit az alábbiak szerint tálták:

„Lerántották az álarcot Kristály István, Kristály József és Kristály Tibor arcáról. Három testvért, három megrögzött naplopót fedett az álarc. Betöréses rablásból akartak megélni már a múltban is. A két idősebb testvér, Kristály István és József büntetett előéletű: egy korábbi betöréses rablásért 12, illetve hatévi börtönbüntetést kaptak. Újabb bűncselekményük tagadására módjuk sem volt, hiszen meggyőzően bizonyította bűnösségüket a két revolver, az éles töltények, a munka nélkül szerzett pénz s a felismerő tanúk sora. Cinikusan, szemrebbenés nélkül mondták el a rendőrségen, hogy dolgozni nem akartak. Kora ifjúságuktól kezdve a léha, dologtalan, költséges életmódot szerették – s mint mondják –, amerikai gengszterfilmekben, ponyvaregényeken nevelődtek fel. S ezt az életmódot akarták folytatni most is...” (Sz. n. 1953c).

Ekkor az ügy még rendőrségi szakban volt, az ártatlanság védelme azonban a *Népszava* szerkesztőségében nem túlzottan számított.

Az ügyészi és bírói szak – gyorsaságát illetően – szinte statáriálisnak is mondható, ugyanis a Kossuth Rádió 1954. február 20-án 10.00 órakor az alábbi tartalmú hírt közölte:

„Három testvérből álló bűnöző társaság felett hozott méltó ítéletet a fővárosi bíróság Jónás tanácsa. A bandát a legidősebb fivér, Kristály István szervezte, aki Tibor öccsével együtt 1947-ben már statáriális bíróság előtt állt. Akkor 12, illetve 6 évi börtönbüntetést kaptak. A büntetés egy részének kitöltése után a közkegyelem folytán feltételesen szabadlábra helyezték őket, azonban nem okultak. A harmadik testvérral – Kristály Józseffel – bandába szervezkedve újabb rablásokat követtek el. Tavaly októberben felfegyverezve, álarcosan behatoltak egy közértfiókba és a személyzetet megfélemlítve nagyobb összeget raboltak. Néhány hét múlva hasonló módon kirabolták a tápiószőlősi postahivatalt. Egy vidéki meghiúsult kísérlet után december elején a Vadaskerti úti postán ütöttek rajta, de az ügyeletes tisztviselőnő lélekjelenléte meghiúsította a rablást. December 9-én este Kristály István és társai a Gyöngyösi út 55. szám alatti postahivatalba törtek be álarcosan, fegyverekkel felszerelve. A kétnapos tárgyaláson a bíróság minden kétséget kizárólag megállapította, a vádlottak megrögzött bűnözők, veszélyesek a társadalomra. A bíróság a társadalmi tulajdon ellen elkövetett bűntett, valamint löfgyverrel való visszaélés miatt Kristály Istvánt halálbüntetéssel sújtotta. Kristály Tibort életfogytiglani, Kristály Józsefet 15 évi börtönre ítélte. Az ítéletet a tárgyalás hallgatósága nagy meglelégedéssel fogadta” (Sz. n. 1954b).

A meglehetősen súlyos büntetések oka a büntetett előélet, a korábbi hasonló, erőszakos jellegű cselekmények elkövetése volt.

Egy ráckevei késeléses bűnügyi akta tanulságai

A tápiószőlősi postarablás után másfél évvel, 1955 májusában járunk, a BM Pest Megyei Főosztály Ráckevei Osztályán. Tekintsünk most bele az ott folyó munkába egy hétköznapibb késeléses ügy nyomozásán keresztül!

A Ráckevei Rendőrkapitányság illetékességi területe ma csupán kilenc települést fed le, és ezzel a második legkisebb lakosságszámú kapitányság Pest vármegyében. Nem volt ez mindig így, ugyanis 2015 előtt további három település, 1989 előtt pedig a teljes mai szigetszentmiklósi járás is a ráckevei rendőri szervhez tartozott. Az 1950-es évek ráckevei rendőre egyaránt találkozott a mezőgazdaságból élő parasztság és a nagyüzemi munkásság együttélési problémáival is. Ebben az időszakban a ráckevei, kiskunlacházi, dömsödi rész inkább agrárjellegű volt, a szigetszentmiklósi terület – főként a Csepel Autógyár és a Pestvidéki Gépgyár jelentősége miatt – inkább ipari.

Ráckeve ma 11 000 fős kisváros a Csepel-szigeten – 1955-ben is már 8000 fő körüli lakosságszámmal büszkélkedett. Ezt főleg fejlett kötött pályás kapcsolatának köszönhette. A ráckevei HÉV vonala 1889. május 1-jén nyílt meg, Budapestet kötötte össze Ráckével. Ezzel a vonallal Ráckeve fontos közlekedési kapcsolatra tett szert, és a vasút megépítése jelentős hatással volt a település fejlődésére. Azóta a HÉV rendszeresen közlekedik, és a város egyik fontos közlekedési lehetőségét jelenti mind a mai napig.

A konkrét ismert tetteses vizsgálati ügyre visszatérve, itt egy viszonylag egyszerűbb tényállással állunk szemben. Az ügy történeti előzményei röviden a következők voltak: Makai Zoltán MÁV-segédmunkás azért tett feljelentést a ráckevei járási osztályon, mert a vele közös házban lakó Bak Ignác 1955. május 28-án, egy verekedésre fajult perpatvar alkalmával, amelyben békítőleg ő is részt vett, késsel hátba szúrta őt. Makai súlyos sérülést szenvedett, a szúrás a tüdőt is érte. Mentők szállították a kórházba.

A feljelentés felvételét követően a ráckevei járási osztály foganasította a nyomozást. A sértetten kívül kihallgatta a perpatvarban részt vett asszonyokat és az eset egyéb szemtanúit is. A sértett Makai Zoltánon kívül még egy érdektelennek látszó tanú is azt igazolta, hogy Bak Ignác volt a tettes, verekedés közben ő szúrta hátba a sértettet egy késsel. Egy másik tanú vallomásából is erre lehetett következtetni. Ez a tanú ugyanis azt állította, hogy a verekedés után testvéreivel együtt a menekülő Bak Ignácot elfogta, majd ruházatában egy törnek tűnő vasdarabot talált.

A nyomozás meglehetősen hiányos volt. Több olyan személy tanúként kihallgatása elmaradt, akiknek vallomására feltétlenül szükség lett volna. Kórrajzot nem szereztek be, orvosszakértőt nem hallgattak meg, a helyszínt nem rögzítették, a cselekményt nem rekonstruálták, az ellentétes vallomást tevő személyeket nem szembesítették. A nyomozás érdekessége az volt, hogy Bak Ignácon kívül – aki tagadta a bűncselekmény elkövetését – terheltté nyilvánították a verekedésben részt vett lányát, Bak Máriát is. A leány ugyanis vallomásában határozottan állította, hogy nem az apja, hanem ő szúrta meg a sértettet egy krumplihámhoz használt, éppen nála lévő kisebb késsel.

Ilyen előzmények után a járási osztály a hiányos nyomozást hirtelen befejezte, és az iratokat 1955. június 27-én a Pest megyei ügyészség helyett – szakmai mulasztás miatt – tévesen a ráckevei járási ügyészséghez továbbította. A nyomozást befejező határozatban a járási osztálynak az volt a véleménye, hogy a nyomozás adatai Bak Ignác ellen szólnak,

leánya, Mária nyilvánvalóan az apját akarja menteni, ezért igyekszik mindenáron átvállalni a felelősséget. A járási osztály Bak Máriával szemben a nyomozás megszüntetését, Bak Ignácnak pedig a megvádolását javasolta. A ráckevei járási ügyészségről a Pest megyei ügyészséghez kerültek az iratok. Ennek első intézkedése ama hiány pótlása volt, hogy a nyomozás során nem szereztek be szakértői véleményt. Éppen ezért megkereste a bírósági orvost az iratok alapján adandó szakvélemény előterjesztése végett.

Később – miután az előadó ügyész megállapította, hogy a nyomozás hézagos, adataiból a tényállás nem tisztázható –, augusztus 24-én elrendelték a nyomozás kiegészítését. Azzal küldték vissza az iratokat a járási osztálynak, hogy hallgassa ki az eset többi szemtanúját is, szerezze be a Bak Ignác zsebében talált törszerű vasdarabot, valamint a Bak Mária kezében volt kiskést is, végül, hogy készítsen helyszínrajzot, játszassa le és rögzítse a verekedés lefolyását az összes jelen volt személy bevonásával. A nyomozás kiegészítését már nem a ráckevei járási osztály, hanem a Pest megyei főosztály vizsgálati osztálya végezte. Sajnos a főosztály részéről eljáró vizsgáló sem volt alapos az ügyészség által adott utasítás végrehajtásában. Kihallgatta ugyan az ügyészségi átiratban említett tanúkat, azonban elmaradt a kiskés beszerzése, a helyszínrajz elkészítése és a cselekmény rekonstrukciója is.

A Bak Mária által állítólag használt krumplihámozó kés beszerzésének elmaradására vonatkozólag a főosztály a következő, nehezen elfogadható jelentést tette: „Bak Mária által használt zsebkés beszerzése nem volt lehetséges, mert a ráckevei járási osztályon dolgozó elvtárs szabadságon van. Mihelyt az elvtárs visszajön, a zsebkés beszerzéséről gondoskodni fogok” (Sz. n. 1956). Végül is bűnjelként csupán a törszerű vasdarabot, egy széles pengéjű kést, egy férfiinget és egy férfikabátot foglaltak le. Az ing és a kabát a szúrás alkalmával a sértetten volt. Biztosításukra épp olyan szükség volt, mint amilyen elengedhetetlen lett volna a kiskés lefoglalása is. A széles pengéjű kés szerepe és lefoglalásának indoka teljesen homályos maradt. Sem a nyomozás során, sem később semmi adat nem merült fel arra nézve, hogy ezt a kést bárki is használta volna. Még az sem derült ki, hogy mikor, ki és mely okból foglalta azt le a nyomozás során.

Az újabb áttételi határozatban a megyei főosztály már Bak Mária terhére látta megálapíthatónak a bűncselekményt. Ellenben Bak Ignáccal szemben a nyomozás megszüntetését javasolta. Lényegében tehát úgy értékelte a nyomozás anyagát, hogy az újabb adatok alapján a két gyanúsítottnak, az apának és a leánynak a helyzete kicserélődött. Nem az apa a tettes, mint ezt a járási osztály vélte, hanem a leánya, Mária. A megváltozott nyomozati anyag birtokában az előadó ügyésznek még mindig aggályai voltak. Méltán. Hiszen a sértett ingén talált szúrásnyomok eredetére nézve legfontosabb bizonyíték a kiskés volt. Éppen az látszott perdöntőnek, vajon azzal ejthető volt-e olyan szúrás, amely a sértettet érte. Az ügyész éppen ez okból mindent megtett a bűnjel biztosításának szorgalmazása terén. Október elején személyesen kérte a járási osztály vezetőjét, hogy a krumplihámozó kést 48 órán belül szereztesse be. Később távbeszélőn is többször sürgette a bűnjel soron kívüli biztosítását. November 19-én egyenesen a főosztály rendőri helyetteséhez fordult ebben a tárgyban. Választ azonban csak december 15-én kapott. E szerint a szóban forgó kiskést a nyomozás során lefoglalni elmulasztották. A válasz távolról sem volt megnyugtató, mivel Bak Mária állítása szerint a nyomozás során a rendőrség tőle a kést elvette és lefoglalta.

A megyei ügyészség végül is december 29-én benyújtotta vádiratát. Ebben az apát, Bak Ignácot vádolta meg szándékos emberölés büntettének kísérletével. A leány ellen a nyomozást megszüntette. Az ügyészség magatartása több okból is kifogásolható volt. Nemcsak azért, mert a legfontosabb bűnjel beszerzése és megvizsgálása nélkül döntött, hanem azért is, mivel a kórházi kórtörténet iratait nem szerezte be, és végül mivel a bírósági orvos szakvéleménye egy pár mondatból álló, semmitmondó, általános megállapítást tartalmazott anélkül, hogy a kórrajzot ismerte, a sértettet megvizsgálta volna. „Köztudomású, hogy a hát és a mellkas sérülései alkalmasak lehetnek az emberi élet kioltására. A sérülést akár kés, akár hegyes vasdarab előidézhette” – olvasható a szakvéleményből. Az azonban hiányzik belőle, hogy az orvos a szűrési nyomokat vagy a ruhadarabokon talált sérülési helyeket megvizsgálta.

Ilyen előzmények után és hiányosságok mellett tartott az ügyben előkészítő ülést a Pest megyei bíróság 1956. január 9-én. Az azon jelen volt ügyész indítványozta az iratok visszaküldését pótnyomozás céljából. A bíróság mégis elfogadta a vádiratot, és kitzúzte a tárgyalást, abban a reményben, hogy a kés beszerzését biztosítani tudja a tárgyalás határnapjáig, január 24-ig. A bűnjel lefoglalása és megküldése iránt a bíróság azonnal megkereste a ráckevei járási osztályt. Sajnos, a bírói kérésnek sem lett foganatja.

Az előadó ügyész még egyszer kérte a ráckevei osztály bűnügyi alosztályának vezetőjét, hogy a bűnjelet szerezze be és a bíróságnak küldje meg. A bűnügyi alosztály vezetője erre a kérésre meglepő választ adott: „A járási osztály vezetője arra utasított, hogy ne foglalkozzam ilyen kis jelentőségű ügygel, mint egy kés beszerzése. Mivel a felettesemtől ez volt az utasításom, az ügyészség kérését nem teljesítettem” (Sz. n. 1956).

Az 1956. január 24-én, tehát a bűncselekmény elkövetése után 8 hónapra megtartott tárgyaláson bontakoztak ki ama fogyatékoságok következményei, amelyek a nyomozást jellemezték. A tárgyaláson rekonstruálták a bűncselekmény mozzanatait. Bak Mária lejátszotta a bíróság előtt a történeteket. Ennek alapján igen kétséges lett, hogy ő a tettes. Laikus szemmel is látható volt, de a bírósági orvosszakértő is megerősítette, hogy a szűrés nem történhetett olyan helyzetben és módon, ahogy azt Bak Mária állította. Határozottan vallotta az orvosszakértő azt is, hogy a véres ingen látható repedés a bűnjelként lefoglalt egyik eszköztől sem származhatott, tehát sem a törszerű vasdarabtól, sem a széles pengéjű késtől. Éppen ezért javasolta a kisebb kés beszerzését, esetleg laboratóriumi megvizsgálását és a kórházi kórrajz beszerzését is. Ezek nélkül határozott véleményt előterjeszteni nem volt képes. A megyei bíróság – ügyészi indítványra – elnapolta a tárgyalást, és az iratokat pótnyomozásra visszaküldte az ügyészségnek. Határozatának indoka szerint csak a nyomozás során beszerzendő bizonyítékok alapján kerülhet a bíróság abba a helyzetbe, hogy egyáltalán megállapíthasson valamilyen tényállást. A *Rendőrségi Szemle* szakcikke ezt követően íródott a témában *Megjegyzések a rendőri nyomozásról* címmel (Sz. n. 1956). A szerző F. F. monogrammal jegyzi a cikket. Nagy valószínűséggel dr. Fejes Ferenc Pest megyei főügyész tollából származik az írás, aki az ötvenes évek közepén többször is jelentetett meg bűnügyi nyomozásokat elemző írásokat a folyóiratban.

A konklúzió semelyik bűnüldöző szerv számára sem hízelt.

„Végeredményben oda kerültünk tehát vissza, ahonnan nyolc hónappal ezelőtt elindultunk. A rendőrség nyomozott, majd újból nyomozott, az ügyészség megvádolt egy – esetleg ártatlan – embert, a bíróság előkészítő ülést, tárgyalást tartott, arra 11 tanút, orvosszakértőt megidézett. Hosszú ideig mozgásban volt tehát az igazságügyi apparátus eredmény nélkül. Egy csomó munka, költség, idő kárba veszett és – ami a legfontosabb – egy súlyos bűncselekmény tettese ma sincs felderítve, megérdemelt módon megbüntetve. Nem nehéz kitalálni, milyen véleménye lehet a sértettnek és a hiába megidézett tanuknak a bűnüldözési szervek munkájának értékéről. Pedig mindez – végeredményében tehát a bűnügy elhúzódása – elkerülhető lett volna, ha a nyomozó szervek lelkiismeretesebben, körültekintőbben, alaposabban eljártak volna. Nemcsak a rendőrséget terheli felelősség a bizonyítékok beszerzésének elmulasztása miatt, ha nem az ügyészséget is. Az ügyészségnek ugyanis minden eszköz meg van a kezében, hogy a nyomozást megfelelően irányítsa és, hogy a hiányok pótlására adott utasításainak érvényt szerezzen. Az ügyész azonban kellő időben nem élt ezzel a jogával. Mindezeknek eredménye képpen alig remélhető, hogy a nem is bonyolult tényállású ügyben másfél éven belül a legfelsőbb bíróság is meghozza jogerős döntését. Az elmondottakból levonhatjuk a tanulságot: gyors, minden részletre kiterjedő, lelkiismeretes nyomozati munka nélkül nincs eredmény” (Sz. n. 1956).

Volt tehát még hová fejlődnie a Pest megyei rendőri és ügyési állománynak az ötvenes években.

Összegzés

Az 1950-es évek derekán a Pest megyei rendőri állomány előtt komoly feladatok álltak. A szakmai képzettség és az anyagi-technikai feltételek hiánya mellett napi harcot kellett vívni a bűnözőkkel is. Az ország a háború pusztításait még nem heverte ki, az életszínvonal általánosan alacsony volt. Ennek ellenére már voltak szép ügyek, sikeres nyomozások is. Ebben a környezetben kezdett el dolgozni a Dobos János-féle generáció is, akik az 1960-as évek végére már profi bűnüldözőkké váltak. A nyomozások tanulságainak rendőri szaklapban való megjelentetése kimondottan pozitív kezdeményezésnek tekinthető ma is. Nemcsak rendőrök, hanem ügyészek és bírók is tollat ragadtak, és nemcsak dicséretet, hanem objektív és építő kritikát is megfogalmaztak. Történt mindez a Rákosi-rendszer nem könnyű esztendei alatt. A háború előtti szakmai színvonal a tömeges elbocsátások miatt visszaesett, gyakorlatilag a nulláról kellett összerakni egy ütőképessé bűnügyi szolgálatot. Ez jól látszik azokon a sokszor legegységesebb hibákon, amelyeket szemléltettünk a nyomozások bemutatása során. Ebben az időszakban tehát üdítő kivételnek számított a *Rendőrségi Szemle* megjelenése (SALLAI 2024: 800), és ilyen alappal tudott a mai napig sikeresen fennmaradni az 1963-tól megjelenő *Belügyi Szemle* is.

Felhasznált irodalom

- DOBOS P. (1970): *A Pest Megyei Rendőr-főkapitányság 25 éve*. Budapest: BM.
- MÁTYÁS Szabolcs (2025): *Magyar kriminalisták arcképcsarnoka I*. Budapest: Rejtjel. Online: https://real.mtak.hu/220980/1/Magyar_kriminalistak_arckepcsarnoka.pdf
- SALLAI János (2024): A magyar rendészettudomány 180 éve. *Belügyi Szemle*, 72(5), 791–803. Online: <https://doi.org/10.38146/BSZ-AJIA.2024.v72.i5.pp791-803>
- Sz. n. (1949). *Rendőrségi Közlöny*, 1949. 03. 15., 255.
- Sz. n. (1950a). *Rendőrségi Közlöny*, 1950. 05. 24., 235.
- Sz. n. (1950b). *Rendőrségi Közlöny*, 1950. 11. 10., 505.
- Sz. n. (1953a). *Begyűjtési Értesítő*, 3(35), 311.
- Sz. n. (1953b). *Népszava*, 81(291), 3.
- Sz. n. (1953c). *Népszava*, 81(299), 2.
- Sz. n. (1954a): Sorozatos rablások felderítése. *Rendőrségi Szemle*, 2(1), 57–65.
- Sz. n. (1954b). *Hungarian Monitoring*, 1954. 02. 20., 1319.
- Sz. n. (1956): Egy régen húzóódo bírósági ügy nyomozási tapasztalatai. *Rendőrségi Szemle*, 4(2), 184–187.
- SZILÁGYI János (1970): Pest megye rendőri szerveiről. *Belügyi Szemle*, 8(8), 73–81.